

donvapaudesta. Heidän mukaansa moraalinen toimijuus ja vastuullisuus ovat mahdollisia ainoastaan, jos ihmiset ymmärretään Jumalan luomiksi vapaiksi olennoiksi, joille järki ei ole passioiden orja. Samaan aikaan molemmat kuitenkin näkivät, että järkeä enemmän ihmisten moraalista toimintaa ohjaavat tottumus ja passiot. Dawson osoittaa havainnollisesti kyseisen ristiriidan olemassaolon. Myöhempi 1700-luvun valistusfilosofia pyrki ratkaisemaan sen naturalisoimalla moraalisen toimijuuden. Locke-tutkijana Dawsonin tulkinta Pufendorfista kuitenkin hie- man ontuu. Hän olisi pystynyt tarkemmalla työllä tuomaan esiin sen, miten Pufendorf yritti ratkaista tätä ongelmaa jo oman teoriasa sisällä.

Teoksen artikkeleissa ei usein tehdä eroa moraalin ja politiikan välillä, mikä olisikin ollut keino- koinen erottelu monen ajattelijan kohdalla. Esimerkiksi Martina Reuter pohtii luovasti radikaalin tahdonvapauden ja luonnollisen samanarvoisuuden välistä yhteyttä René Descartesin ajattelussa. Vaikka Descartesille tahdonvapaus ja jär- jen toiminta liittyivät ensisijaisesti kysymykseen moraalista vastuul- lisuudesta, käsitys kaikkien ihmisen yhtäläisistä mielen kyvyistä oli yhteydessä Descartesin ajatukseen, jonka mukaan ”miehellä ei ole suku- puolta”. Reuterin lisäksi suomalaisen tutkimuksen korkeaa tasoa edustaa myös kaksi muuta artikkelia. Jaska Kainulaisen essee käsittelee Tren- ton kirkolliskokouksen jälkeistä ka- tolilista debattia kirkon ja valtion vä- lisestä suhteesta. Antti Tahvanainen osoittaa 1600-luvun englantilaisen keskustelun republikanisesta va- paudesta olleen enemmän sidok- sissa luonnonoikeustraditioon kuin aikaisemmin on oletettu.

Yksi teoksen kiinnostavimpia ai- hepiirejä on tahdonvapauden ja poliittisen vapauden välinen suhde. Myös perustuslaillisen teorian suh- de poliittiseen vapauteen tulee kä- siteltyä kattavasti. Muita keskeisiä teemoja ovat kirkon ja valtion suh-

de sekä kansalaisen ja valtion suhde. Vaikka teoksessa keskitytään pääasi- allisesti eurooppalaisen aatehistori- an perinteeseen, mukana on myös artikkeli varhaismodernin islamilai- sen tradition käsityksistä poliittises- ta vapaudesta. Monet teoksen kir- joittajista tuovat esiin, kuinka kam- pailu poliittisen vapauden luontees- ta ja rajoista on aina tiiviisti sidoksis- sa yhteiskunnallisiin ja ideologisiin konteksteihin. Välillä onkin hankalaa löytää yhteistä nimittäjää niille lu- kuisille eri tavoille, joilla eri ajattelijat määrittivät ja uudelleenmäärittivät vapautta. *Freedom and the Construc- tion of Europe* -teoksen molemmat osat tarjoavat useita uusia näkökul- mia poliittiseen vapauteen. Varhais- modernien ajattelijoiden keskuste- luista löytyy usein kiinnostavampia tapoja käsitteellistää poliittisen va- pauden kysymyksiä kuin monien nykyajattelijoiden teoksista.

HEIKKI HAARA
VALTIOT, MAIST., TEOL. MAIST.,
HELSINKI

ALISTER E. MCGRATH
Emil Brunner: A
Reappraisal. Oxford: Wiley-
Blackwell 2014. 260 s.

Aikamme tunnetuimpiin teologeih- in kuuluva professori Alister Mc- Grath on valinnut kirjansa aiheek- si toisen maailmankuulun teologin, sveitsiläisen Emil Brunnerin. Brun- nerin asema eräänä 1900-luvun mer- kittävimmistä protestanttisista teo- logeista lienee kiistaton. Viime aikoi- na häntä on kuitenkin tutkittu suh- teellisen vähän, ja etenkin englan- ninkielisessä maailmassa hänen on väitetty jopa unohtuneen. Nykyisin Brunner muistetaan lähinnä yhten- ä dialektisen teologian edustajista ja luonnollista teologiaa koskevasta kiistastaan Karl Barthin kanssa. Tä- lainen kuva (kuten myös kuva dia- lektisestä teologiasta yhtenä yhten- äisenä ”liikkeenä”) on luonnollises-

ti varsin yksinkertaistettu. McGrath pyrkii osoittamaan, että Brunner oli muutakin, ja että hänellä on paljon annettavaa myös nykypäivän teolo- gialle.

McGrath tekee jo esipuhees- sa selväksi, ettei lukijan tule odot- taakaan teoksen olevan sen paremmin kattava Brunnerin elämäkerta kuin tyhjentävä esitys hänen teologias- taan. Tutkimuksen tavoitteena on sen sijaan kuvata Brunnerin teolo- gisten näkemysten kehittymistä ai- kansa aatteellisessa ja kulttuurises- sa ympäristössä ja hakea hänen ajat- telustaan yhtymäkohtia nykyaikaan. Pääpaino on 1920- ja 1930-luvuilla, jolloin Brunnerin teologia oli aset- tumassa uomiinsa ja ideologiset ja yhteiskunnalliset myllerrykset kävi- vät voimakkaimpina. McGrath kiin- nittää reilusti huomiota Brunnerin Isossa-Britanniassa ja Yhdysvallois- sa pitämiin luentoisiin. Tämä on ym- märrettävää, onhan kirja suunnattu englanninkieliselle yleisölle.

Brunnerista lienee mahdoton- ta kirjoittaa kirjaa viittaamatta Karl Barthiin; myös McGrath tekee niin toistuvasti. Toki Brunnerin ura kie- toutui yhteen myös muiden saksan- kielisten teologien, kuten Eduard Thurneysenin ja Friedrich Gogar- tenin vaiheiden kanssa. Omimmil- laan McGrath on analysoidessaan Brunnerin ja Barthin välistä luon- nollista teologiaa käsittelevää de- battia. Brunner asetti vuonna 1934 teoksessaan *Natur und Gnade* aikansä sukupolven tehtäväksi palauttaa oikea *theologia naturalis* arvoonsa. Hänen mukaansa ihmisen on mah- dollista saada tietoa Jumalasta luon- nollisen teologian keinoin, sillä ih- misellä on ainutlaatuinen kyky ot- taan vastaan Jumalan puhetta ja näin havaita Jumalan ilmoitus luomakun- nassa. Barth vastasi Brunnerille vä- littömästi kirjassaan *Nein! Antwort an Emil Brunner* kieltäen kaikenlai- sen luonnollisen teologian mahdol- lisuuden. Barth näki mahdottomana tilanteen, jossa ihminen saisi tie- toa Jumalasta ilman suoraa jumalal- lista ilmoitusta.

McGrathin mukaan Brunnerin ja Barthin erimielisyydet esitetään kuitenkin yleensä kärjistyneempinä kuin ne todellisuudessa olivat. McGrath muistuttaa, että sekä Brunnerille että Barthille Jumalan ja ihmiskunnan välisessä suhteessa on aina kyse Jumalan suvereenista toiminnasta: Jumala ilmoittaa itsensä ihmisille. Hän tekee aloitteen ja kurottuu ihmistä kohti, oli kyse sitten persoonallisesta jumalasuhteesta tai Jumalan ilmoituksesta luonnossa. Brunnerin korostama ihmisen kyky ottaa vastaan Jumalan puhetta aktualisoituu vasta kun Jumala lähestyy ihmistä. Brunnerin tulkinta ilmoitustapahtumasta syvästi persoonallisena kokemuksena voisi McGrathin mukaan toimia myös vastavoimana nykyisessä ”persoonattomassa” ajassamme.

Yksi McGrathin tavoitteista on nimemenomaan vakuuttaa lukijat Brunnerin ajattelun merkityksestä nykyaikana. McGrathin mielestä olisi suorastaan ”hulluutta”, jos Brunnerin teologian suuri potentiaali jätettäisiin hyödyntämättä. McGrath katsoo Brunnerilla olevan paljon annettavaa muun muassa modernille apoloogeettiselle ja kolminaisuusopilliselle keskustelulle sekä teologian ja luonnontieteiden vuoropuhelulle. Yleisenä teologisena periaatteena McGrath puolustaa Brunnerin näkemystä, jonka mukaan on olemassa muuttumaton evankeliumi (*evangelium perennis*), mutta ei muuttumatonta teologiaa (*theologia perennis*). Teologian on oltava dynaamista ja kehityttävä muuttuvan yhteiskunnan mukana, mutta pysyttävä kuitenkin samalla uskollisena ikuiselle, muuttumattomalle evankeliumille.

Toki McGrath löytää Brunnerin ajattelusta heikkouksiakin, ja hän nostaa esiin muun muassa tämän ”raamatuntulkinnan ontoutuden”. McGrath näkee Brunnerin käyttävän Raamattua epäjohdonmukaisesti kulloistenkin tarkoituksiperiensä ohjailemana. Brunnerin opilliset käsitykset vaikuttavat McGrathin mukaan siihen, kuinka hän tulkitsee

Raamattua, kun päinvastainen voisi olla suotavampaa. Kritiikkiä saa myös Brunnerin laajojen monografioiden raskaslukuisuus ja hänen tapansa tuomita vastakkaiset mielipiteet vääriksi ilman kunnan peruste-luja.

Huolimatta siitä, että McGrath ei ole tarkoittanut kirjaa varsinaiseksi Brunnerin elämäkerraksi, teos toimii hyvin myös sellaisena. McGrath käy kronologisesti läpi Brunnerin elämän merkkipaaluja 1900-luvun alun opiskeluaajoista 1950-luvun Aasianmatkoihin ja analysoi Brunnerin tärkeimmät julkaisut vuoden 1914 *Das Symbolische in der religiösen Erkenntnis* -teoksesta vuonna 1960 valmistuneeseen kolmiosaiseen dogmatiikkaan. Tekstistä rakentuu yhtenäinen kertomus, jossa Brunnerin elämänvaiheet punoutuvat yhteen hänen teologisen ajattelunsa kehittymisen kanssa. Kaikki yksityiskohdat eivät toki mahdu mukaan. Kattavampaa esitystä Brunnerin elämästä kaipaavien ja saksan kieltä taitavien lukijoiden kannattaa etsiä käsiinsä Frank Jehlen 600-sivuinen, pitkälti aiemmin julkaisemattomiin lähteisiin perustuva *Emil Brunner: Theologe im 20. Jahrhundert* (2006).

McGrath osoittaa jälleen kerran taitonsa selkeään ja analyttisena kirjoittajana. Hän poimii taitavasti Brunnerin ajattelusta keskeiset piirteet ja esittää ne lukijalle ymmärrettävästi järjestettynä kokonaisuutena. Kirjaa lukiessaan vakuuttuu helposti siitä, että McGrath on käsittänyt juuri oikein sen, mitä Brunner aikanaan – joskus vaikeastikin ymmärrettävästi – yritti sanoa. *Emil Brunner: A Reappraisal* on helposti lähestyttävä, mutta silti teologisesti syvällinen tutkimus Brunnerin elämästä ja teologiasta. McGrath tuo teoksen herättävän uudelleen kiinnostuksen Brunnerin teologiaa kohtaan. Toiveen toteutuminen ei ole lainkaan mahdotonta, sen verran hyvää työtä McGrath on tehnyt.

JUUSO LOIKKANEN
TEOL. MAIST., JOENSUU

CHRISTINE HELMER
Theology and the End of Doctrine. Louisville, Kentucky: Westminster John Knox Press 2014. 216 s.

Englannin kielen sana ”end” merkitsee sekä loppua että päämäärää. Christine Helmerin tuoreen kirjan nimi sisältää tähän perustuvan sanaleikin. Helmer pohtii kristinopin tulevaisuutta sen valossa, mitä tarkoitusta opin on määrä palvella ja millaiset edellytykset sillä on onnistua tehtävässään. Merkitseekö oppi alati muuttuvaa haastetta ja uusia mahdollisuuksia puhua elävästä Jumalasta, vai uhkaako se ottaa Jumalan paikan kirkon uskon kohteena ja asiasisältönä — ja onko se silloin tullut tiensä päähän?

Helmer on Northwestern-yliopiston professori, johon suomalaiskollegoilla oli tilaisuus tutustua hänen työskennellessään Helsingin yliopiston tutkijakollegiumissa lukuvuonna 2012–2013. Hän hyödyntää teoksessaan muun muassa Simo Knuutilan, Risto Saarisen ja Elina Vuolan työtä.

Helmer kuvaa kirjassaan vaihe vaiheelta, Albrecht Ritschlistä Emil Brunneriin ja Karl Barthista niin sanotun Yalen koulun teologeihin, miten historismin ja konstruktivismin kanssa kamppaileva moderni teologia uhkaa maalata itsensä nurkkaan. Liberaaliteologiasta postliberalismiin ulottuvalla jatkumolla Raamatun ja kristinopin ihmiskieliset uskonilmaukset ottavat vähitellen sen jumalallisen todellisuuden paikan, johon niiden tulisi viitata. Samalla kun niistä tulee kristillisen maailmankuvan suljettu normatiivinen sisältö, ne katkaisevat teologian yhteyden elävään ja vaikuttavaan Jumalaan. Opista tulee itsepuolustus-taistelunsa ensimmäinen uhri, eikä se enää kykene toteuttamaan tehtävänsä autenttisen kristillisen jumalakemuksen jäsentäjänä.

Helmerin kirja ei ole kuitenkaan vain kertomus opin tuhosta vaalijoi-